

Benedikt XVI.

Sveti Efrem Sirski
Sreda, 28. novembra 2007

Dragi bratje in sestre!

Danes vlada splošno prepričanje, da je krščanstvo evropska religija, ki naj bi potem izvažala kulturo te celine v druge dežele. Resnica pa je dosti bolj zapletena, saj korenine krščanske religije segajo v Staro zavezo, torej v Jeruzalem in v semitski svet. Krščanstvo se nenehno napaja iz te starozavezne korenine. Tudi njegovo širjenje v prvih stoletjih je šlo tako na zahod – proti grško-latinskemu svetu, kjer je potem navdihovalo evropsko kulturo – kot na vzhod, vse do Perzije in Indije, in tako spodbudilo v semitskih jezikih vznik svojske kulture z lastno identiteto. Da bi pokazal to kulturno pestrost ene same krščanske vere pri njenih začetkih, sem prejšnjo sredo v katehezi govoril o predstavniku tega, drugačnega krščanstva, o Afraatu, modrem Perzijcu, ki ga pri nas komaj poznamo. V istem ključu bi rad danes spregovoril o svetem Efremu Sirskem, ki se je rodil v krščanski družini v Nisibisu okrog leta 306. Je najslavnejši zastopnik krščanstva sirskega jezika in mu je uspelo na enkratnem načinu povezati poklic teologa in pesnika. Vzgojen je bil in je odraščal ob Jakobu, škofu v Nisibisu (303–338), in je skupaj z njim ustanovil teološko šolo v svojem mestu. Bil je posvečen v diakona in se je goreče pridružil življenju krajevne krščanske skupnosti do leta 363, ko je Nisibis padel v roke Perzijcem. Efrem se je tedaj izselil v Edeso, kjer je nadaljeval svojo pridigarstvo. Umril je v tem mestu leta 373 kot žrtev kuge, ki se je je našel pri oskrbovanju bolnikov. Ne vemo z gotovostjo, ali je bil menih ali ne, vsekakor pa je gotovo, da je vse življenje ostal diakon in se je oklenil devištva in uboštva. Tako se v svojskosti njegovega kulturnega izraza pokaže skupna in temeljna krščanska identiteta: vera, upanje – to upanje, ki omogoča živeti v svetu kot ubog in v čistosti, tako da se vse pričakovanje polaga v Gospoda – in slednjič ljubezen, vse do podaritve samega sebe v skrbi za kužne bolnike.

Sveti Efrem nam je zapustil bogato teološko dediščino. Njegov obsežen opus lahko razdelimo v štiri kategorije: dela v običajni prozi (polemična dela in svetopisemske razlage); dela v pesniški prozi; homilije v verzih; slednjič himne, ki so zagotovo najboljše Efremovo delo. Je bogat in z mnogih stališč zanimiv avtor, še posebej iz teološkega zornega kota. Svojskost njegovega dela je v tem, da se v njem srečujeta teologija in poezija. Ko se hočemo približati njegovemu nauku, moramo že na samem začetku poudariti dejstvo, da oblikuje teologijo v pesniški obliki. Poezija mu s pomočjo paradoksov in podob omogoča poglobiti teološko refleksijo. Obenem postaja njegova teologija bogoslužje, postaja glasba: bil je namreč velik skladatelj, glasbenik. Teologija, refleksija vere, poezija, pesem in hvalnica Bogu gredo z roko v roki; in prav v tem bogoslužnem značaju se v Efremovi teologiji z jasnostjo pokaže božanska resnica. V svojem iskanju Boga, v svojem oblikovanju teologije sledi poti paradoksa in simbola. Raje kot vse drugo ima nasprotujoče si podobe, ker mu služijo pri poudarjanju božje skrivnosti.

Zdajle ne morem predstaviti veliko njegovega, tudi zato, ker je poezija težka za prevajanje. Da pa bi vam dal vsaj predstavo o njegovi pesniški teologiji, bi rad navedel odlomka iz dveh himen. Najprej vam, tudi zaradi bližnjega adventa, ponujam nekaj sijajnih podob iz himen o Kristusovem rojstvu. Pred Devico Efrem z navdihnjanim glasom izraža svoje začudenje:

“Gospod je prišel vanjo,
da bi postal suženj.
Beseda je prišla vanjo,
da bi umolknila v njenem naročju.
Blisk je prišel vanjo,
da ne bi zagrmelo.
Pastir je prišel vanjo
in glej, rodilo se je Jagnje, ki tiho tiho joče.
Kajti Marijino naročje

je zaobrnilo vloge
On, ki je vse stvari ustvaril,
je vstopil ubog njej v posest.
Najvišji je prišel vanjo,
a je vstopil ves ponižen.
Sijaj je vstopil vanjo,
a oblečen v ponižne plenice.
On, ki deli vse stvari,
je izkusil lakoto.
On, ki vse napaja,
je izkusil žejo.
Gol in brez vsega je prišel iz nje
On, ki odeva v lepoto vse stvari.
(*Himna o božiču* 11,6–8)

Da bi Efrem izrazil Kristusovo skrivnost, uporablja pester nabor tem, izrazov, podob. V eni svojih himen učinkovito poveže Adama (v raju) s Kristusom (v evharistiji).

“S kerubovim mečem
se je zaprla pot
do drevesa življenja.
Toda ljudstvom
je Gospod tega drevesa
dal v hrano samega sebe
v (evharistični) daritvi.
Edenska drevesa
so bila dana v jed
prvemu Adamu.
Za nas pa je Vrtnar
tega vrta osebno
postal jed
za naše duše.
Dejansko smo mi vsi odšli
skupaj z Adamom iz raja,
ki ga je zapustil.
Zdaj pa, ko ni več meča,
ker ga je odstranila sulica na križu),
se lahko vrnemo vanj.”
(*Himna* 49, 9–11)

Ko govori Efrem o evharistiji, uporablja dve podobi: žerjavico ali žareče oglje in biser. Tema žarečega oglja je vzeta od preroka Izaija (prim. 6,6). Gre za podobo, ko se seraf, ki vzame žareče oglje s kleščami, preprosto dotakne z njim prerokovih ustnic, da jih tako očisti; kristjan pa se ga dotakne in zaužije Oglje, to je Kristusa samega.

“V tvojem kruhu se skriva Duh,
ki ga ni mogoče použiti;
v tvojem vinu je ogenj,
ki ga ni mogoče popiti.
Duh v tvojem kruhu in ogenj v tvojem vinu,
to je čudež, ki ga prejemajo naše ustnice.
Seraf se ni mogel s prsti dotakniti žarečega oglja,

ki ga je potem samo približal Izaijevim ustnicam;
niti ga niso zagrabili prsti niti ga niso použila usta;
nam pa je Gospod naklonil oboje.
Ogenj je padel v jezi, da bi uničil grešnike,
ogenj milosti pa se spušča na kruh in tam ostane.
Namesto ognja, ki uničuje človeka,
smo pojedli ogenj kruha,
ki nas je poživil.”

(Himna o veri 10,8–10)

Še zadnji primer iz himen svetega Efrema, kjer govori o biseru kot simbolu bogastva in lepote vere:

“Položil sem (biser), bratje moji, na dlan svoje roke,
da bi si ga lahko ogledal.
Lotil sem se ogledovanja zdaj s te zdaj z one strani:
imel je en sam obraz z vseh strani.
Tako je s preiskovanjem Sina, nepreverljivega,
ker je ves luč.
V njegovi jasnini sem videl Jasnega,
ki se nikoli ne zamegli;
in v njegovi čistini
veliko znamenje telesa našega Gospoda,
ki je čist.
V njegovi nedeljivosti sem videl resnico,
ki je nedeljiva.”

(Himna o biseru 1,2–3)

Efremov lik je še danes povsem aktualen za življenje raznih krščanskih Cerkva. Odkrivamo ga najprej kot teologa, ki izhajajoč iz Svetega pisma pesniško razmišlja o skrivnosti človekovega odrešenja, ki ga je izvršil Kristus, učlovečena Božja Beseda. Njegova teološka refleksija se izraža s podobami in simboli iz narave, iz vsakdanjega življenja in iz Svetega pisma. Poeziji in bogoslužnim himnam Efrem dodaja poučni in katehetski značaj; gre za teološke himne, ki so obenem primerne za recitacijo ali za bogoslužno petje. Efrem uporablja te himne, da bi z njimi ob bogoslužnih praznikih širil nauk Cerkve. V tistem času so se izkazale za izjemno učinkovito katehetsko sredstvo za krščansko skupnost.

Pomembna je tudi Efremova refleksija o Bogu stvarniku. Nič v stvarstvu ni osamljeno; svet je poleg Svetega pisma še ena božja Biblija. Ko je človek napačno izkoristil svojo svobodo, je s tem sprevrnel red v svetu. Za Efrema je izjemno pomenljiva vloga žene. Ko govori o njej, ga vedno navdihujeta čudenje in spoštljivost. Jezusovo prebivanje v Marijinem naročju je na veliko povzdignilo dostojanstvo žene. Kakor za Efrema ni odrešenja brez Jezusa, tako tudi ni zanj učlovečenja brez Marije. Božje in človeške razsežnosti skrivnosti našega odrešenja je mogoče najti že v Efremovih besedilih. Na pesniški način in s podobami, ki so v bistvu svetopisemske, napoveduje teološko ozadje in na neki način sámo govorico velikih kristoloških definicij koncilov 5. stoletja.

Efrem, ki ga krščansko izročilo časti z nazivom “harfa Svetega Duha”, je ostal v svoji Cerkvi vse življenje diakon. To je bila odločilna in simbolična izbira: bil je diakon, to je služabnik, tako v liturgični službi kakor – še koreniteje – v ljubezni do Kristusa, ki ga je opeval brez primere, slednjič pa tudi v ljubezni do bratov, ki jih je z neprimerljivo veččino uvajal v spoznavanje božanskega razodetja.

Prevedel br. Miran Špelič OFM